

Monika MAMINSKAITĖ

Vytauto Didžiojo universiteto Vytauto Kavolio
transdisciplininių tyrimų institutas, Lietuva
Vytautas Magnus University, Vytautas Kavolis
Transdisciplinary Research Institute, Lithuania

Asmens atsparumo išraiška savanoriškoje gynyboje: įžvalgos iš Krašto apsaugos savanorių pajėgų tyrimo

THE EXPRESSION OF PERSONAL RESILIENCE IN VOLUNTARY DEFENCE: INSIGHTS FROM THE LITHUANIAN NATIONAL DEFENCE VOLUNTEER FORCES STUDY

SANTRAUKA. Straipsnyje nagrinėjamas psichologinio atsparumo reiškinys Lietuvos krašto apsaugos savanorių pajėgose (KASP), siekiant atskleisti individualius ir asmenybės veiksnius, susijusius su gebėjimu efektyviai veikti streso ir neapibrėžtumo sąlygomis. Atsparumas apibūdinamas kaip dinamiškas procesas, leidžiantis išlaikyti psichologinę pusiausvyrą, prasmės jausmą ir kryptingumą net sudėtingose situacijose. Empirinio tyrimo metu 2025 m. kovo–gegužės mėn. buvo apklausti 345 KASP nariai, iš kurių 240 pateko į šiam straipsniui aktualią analizę. Naudota 14 punktų atsparumo skalė (RS-14) ir Didžiojo penketo asmenybės bruožų klausimynas. Rezultatai parodė, kad KASP narių atsparumas statistiškai reikšmingai aukštesnis nei bendros Lietuvos populiacijos. Didžiausią teigiamą poveikį atsparumui turėjo sąmoningumas, atvirumas patirčiai ir ekstraverstiškumas, o neurotiškumas buvo stipriausias neigiamas prediktorius. Savanoriška šalies gynyba galimai veikia kaip aplinka, kuri ne tik pritraukia psichologiškai tvirtesnius asmenis, bet ir stiprina jų gebėjimą prisitaikyti, palaikyti komandinį stabilumą bei emocinį atsparumą.

SUMMARY. The article examines the phenomenon of psychological resilience within the Lithuanian National Defence Volunteer Forces ('KASP'), focusing on the individual and personality factors that determine effective functioning under stress and uncertainty. Resilience is defined as a dynamic process that enables individuals to maintain psychological balance, a sense of meaning, and purposeful action even in challenging circumstances. An empirical study conducted between March and May 2025 involved 345 KASP members, of whom

240 were included in the analysis reported in the present article. The research employed the 14-Item Resilience Scale (RS-14) and the Big Five personality inventory. Results indicated that KASP members exhibit significantly higher levels of resilience compared to the general Lithuanian population. Conscientiousness, openness to experience, and extraversion were found to be the strongest positive predictors of resilience, while neuroticism was the most powerful negative predictor. The findings are in line with an interpretation that voluntary defence functions not only as a selective environment attracting psychologically robust individuals but also as a context that enhances adaptability, collective stability, and emotional resilience through shared purpose and teamwork.

RAKTAŽODŽIAI: psichologinis atsparumas, savanoriška gynyba, KASP, asmenybės bruožai, stresas.

KEYWORDS: psychological resilience, voluntary defence, KASP, personality traits, stress.

Įvadas

Pastaraisiais metais psichologinio atsparumo sąvoka tapo vienu iš kertinių konceptų tiek psichologijos moksle, tiek visuomenės saugumo diskurse. Globalūs iššūkiai – karai, pandemijos, informacinės grėsmės ir socialiniai sukrėtimai – išryškino, kad valstybės atsparumas neapsiriboja tik karine ar ekonomine galia. Vis dažniau pabrėžiama, kad visuomenės gebėjimas išlaikyti dvasinę pusiausvyrą, solidarumą ir veikimo kryptingumą krizių metu priklauso nuo jos narių psichologinių išteklių¹.

Psichologinis atsparumas (angl. *resilience*) apibrėžiamas kaip gebėjimas sėkmingai prisitaikyti prie nepalankių gyvenimo aplinkybių, išlaikyti psichinę sveikatą ir funkcionuoti nepaisant streso, nesėkmių ar netekčių². Šis gebėjimas nėra nekintantis bruožas – jis gali kisti priklausomai nuo gyvenimo konteksto, socialinės paramos ir asmeninių įgūdžių³. Tyrimai rodo, kad atsparūs asmenys pasižymi didesniu optimizmu, saviveiksmingumu, emociniu stabilumu bei stipresne prasmės patirtimi⁴.

Karinės tarnybos kontekste atsparumas įgauna ypatingą reikšmę. Kariai ir savanoriai susiduria su neapibrėžtumu, pavojais, fiziniu bei emociniu išsekimu, o jų sprendimai neretai priimami esant laiko, informacijos ir/arba kitų išteklių trūkumui. Tokiose aplinkybėse psichologinis atsparumas gali tapti lemiamu veiksniu, leidžiančiu išlaikyti blaivų mąstymą, efektyviai veikti komandoje ir atsistatyti po nesėkmių⁵. Dėl

¹ Steven M. Southwick ir Dennis S. Charney, *Resilience: The Science of Mastering Life's Greatest Challenges*, 2nd ed. (Cambridge: Cambridge University Press, 2018).

² Gail M. Wagnild, *The Resilience Scale User's Guide for the US English Version of the Resilience Scale and the 14-Item Resilience Scale (RS-14)* (Montana: The Resilience Center, 2009).

³ George A. Bonanno, „Loss, Trauma, and Human Resilience: Have We Underestimated the Human Capacity to Thrive After Extremely Aversive Events?“ *American Psychologist* 59, nr. 1 (2008): 20–28; George A. Bonanno, *The Other Side of Sadness: What the New Science of Bereavement Tells Us About Life After Loss* (London: Hachette UK, 2019).

⁴ Suniya S. Luthar, Dante Cicchetti ir Bronwyn Becker, „The Construct of Resilience: A Critical Evaluation and Guidelines for Future Work,“ *Child Development* 71, nr. 3 (2000): 543–562; Southwick ir Charney, *Resilience*.

⁵ Rhonda Cornum, Matthew D. Matthews ir Martin E. P. Seligman, „Comprehensive Soldier Fitness: Building Resilience in a Challenging Institutional Context,“ *American Psychologist* 66, nr. 1 (2011): 4–9.

to kai kurios šalys atsparumo stiprinimą įtraukia į karių rengimo programas kaip psichologinės parengties komponentą.

Lietuvos kontekste savanoriška gynyba užima unikalią vietą – ji jungia pilietiškumo, savanorystės ir karinės tarnybos principus. Krašto apsaugos savanorių pajėgos (KASP) suburia civilius, kurie dalį savo laiko skiria valstybės gynybai. Tokia veikla reikalauja ne tik fizinio pasirengimo, bet ir tvirtos psichologinės motyvacijos bei gebėjimo išlaikyti vidinę darną. Savanorių veikla grindžiama savanorišku įsipareigojimu, todėl motyvacija ir atsparumas čia tampa ypač glaudžiai susiję.

Nepaisant psichologinio atsparumo aktualumo, Lietuvos mokslinėje literatūroje šis reiškinys savanoriškoje gynyboje iki šiol netirtas. Ankstesni tyrimai analizavo atsparumo psichometrinius aspektus bendroje populiacijoje⁶. Šis tyrimas siekia užpildyti šią spragą, pristatydamas empirinę analizę, kurioje vertinamas KASP narių atsparumo lygis, jo sąsajos su pagrindiniais asmenybės bruožais bei sociodemografiniais rodikliais.

Šio darbo tikslas – nustatyti, kokie veiksniai prognozuoja didesnę atsparumą Lietuvos Krašto apsaugos savanorių pajėgų narių tarpe, ir išsiaiškinti, ar savanoriška tarnyba susijusi su aukštesniu psichologinės ištvermės lygiu. Tyrime keliamos hipotezės, kad (1) KASP nariai pasižymi didesniu atsparumu nei Lietuvos populiacija; (2) aukštesnis sąmoningumas, atvirumas patirčiai ir ekstravertiškumas teigiamai prognozuoja atsparumą; o (3) neurotiškumas yra neigiamas atsparumo rodiklis.

Tokiu būdu straipsnis prisideda prie psichologinio atsparumo tyrimų plėtros Lietuvoje ir suteikia naujų empirinių duomenų, leidžiančių geriau suprasti savanoriškos gynybos psichologinius pagrindus bei jos reikšmę visuomenės atsparumui.

Tyrimo metodika

Tyrimo dizainas. Tyrimas buvo suplanuotas kaip kiekybinio pobūdžio, aprašomasis-analitinis tyrimas, siekiantis įvertinti Lietuvos Krašto apsaugos savanorių pajėgų (KASP) narių psichologinio atsparumo lygį ir nustatyti jo sąsajas su pagrindiniais asmenybės bruožais pagal „Didžiojo penketo“ modelį. Tyrimo dizainas grindžiamas prielaida, kad asmeninės savybės bei sociodemografiniai veiksniai lemia arba atspindi skirtingus psichologinės ištvermės lygius, o savanoriška gynyba yra specifinis kontekstas, galintis tiek atrinkti, tiek ugdyti atsparius asmenis. Siekiant užtikrinti duomenų patikimumą ir palyginamumą, pasirinktas standartizuotų klausimynų metodas. Tokiu būdu buvo galima gauti kiekybinius rodiklius, leidžiančius atlikti koreliacinę ir regresinę analizę bei palyginti KASP narių rezultatus su ankstesniais Lietuvos populiacijos duomenimis⁷.

⁶ Eglė Mažulytė, „A Psychometric Evaluation of the Lithuanian Version of the 14-Item Resilience Scale (RS-14)“, *Jaunųjų mokslininkų psichologų darbai* 5, nr. 1 (2016): 1–6.

⁷ Mažulytė, „A Psychometric Evaluation of the Lithuanian Version of the 14-Item Resilience Scale (RS-14)“.

Tyrimo dalyviai. Tyrimo imtį sudarė 345 *Krašto apsaugos savanorių pajėgų nariai* iš visų Lietuvoje veikiančių rinktinių. Apklausa buvo vykdoma savanoriško dalyvavimo principu ir respondentai galėjo bet kuriuo metu nutraukti dalyvavimą. Iš viso 240 respondentų pateikė pilnus ir tinkamus duomenis, kurie buvo įtraukti į galutinę statistinę analizę, pristatomą šiame straipsnyje.

Dauguma respondentų buvo *vyrų* (85 proc.). Pagal *amžių* tyrimo dalyviai pasiskirstė taip: 18–24 m. – 19 proc., 25–34 m. – 36 proc., 35–44 m. – 30 proc., 45–54 m. – 13 proc., 55–64 m. – 2 proc., o vyresni nei 65 m. – 0,3 proc.

Pagal išsilavinimą 5 proc. dalyvių nurodė turintys pagrindinį, 20 proc. – vidurinį, 17 proc. – technologinį ar profesinį, 8 proc. – nebaigtą aukštąjį, 36 proc. – bakalauro, o 15 proc. – magistro arba daktaro laipsnį.

Dauguma savanorių nurodė, kad jų pagrindinė veikla yra *darbas visu etatu* (81 proc.), 8 proc. *studijavo*, 4 proc. *dirbo ne visu etatu*, o 7 proc. priskyrė savo veiklą kitai kategorijai.

Pagal darbo pobūdį 28 proc. respondentų dirbo fizinį darbą, 35 proc. buvo specialistai ar ekspertai, 15 proc. – biuro darbuotojai ar tarnautojai, 12 proc. – žemos ar vidutinės grandies vadovai, o 10 proc. – aukšto lygio vadovai arba verslo savininkai.

Tyrimo priemonės. Vertinant *psichologinį atsparumą* naudota 14 punktų *atsparumo skalė* (RS-14), sukurta Wagnild ir Young⁸. Ši skalė plačiai taikoma įvairiose kultūrose, o jos lietuviškoji versija validuota Mažulytės tyrime⁹. RS-14 vertina penkias psichologinio atsparumo dimensijas:

- **Tikslingumas (*purposefulness*)** – gebėjimas siekti prasmingų tikslų net sunkumų akivaizdoje
- **Atkaklumas (*perseverance*)** – pastovumas ir motyvacija tęsti veiklą
- **Ramybė (*equanimity*)** – gebėjimas išlaikyti emocinę pusiausvyrą
- **Pasitikėjimas savimi (*self-reliance*)** – pasitikėjimas savo gebėjimais
- **Autentiškumas (*existential aloneness*)** – gebėjimas priimti save ir veikti nepriklausomai nuo kitų vertinimo

Kiekvienas teiginys paties respondento įvertinamas 7 balų Likerto skalėje nuo „visiškai nesutinku“ iki „visiškai sutinku“. Aukštesni balai rodo didesnę atsparumo lygį.

Vertinant *asmenybės bruožus* buvo naudojamas „*Didžiojo penketo*“ klausimyną (*Big Five Inventory, BFI*), kuris matuoja penkis bazinius bruožus: ekstravertiškumą, sutarumą, sąmoningumą, atvirumą patirčiai ir neurotiškumą. Ši priemonė pasirinkta dėl jos plačiai patvirtinto validumo ir patikimumo įvairiose populiacijose¹⁰. Atsakymai pateikiami 5 balų Likerto skalėje nuo „visiškai nesutinku“ iki „visiškai sutinku“.

⁸ Gail M. Wagnild ir Heather M. Young, „Development and Psychometric Evaluation of the Resilience Scale“, *Journal of Nursing Measurement* 1, Nr. 2 (1993): 165–178.

⁹ Mažulytė, „A Psychometric Evaluation...“.

¹⁰ Robert R. McCrae ir Paul T. Costa Jr., „A Five-Factor Theory of Personality“, in *Handbook of Personality: Theory and Research*, 2nd ed., ed. Lawrence A. Pervin and Oliver P. John (New York: Guilford Press, 1999), 139–153.

Tyrimo eiga. Duomenų rinkimas vyko 2025 m. kovo–gegužės mėn. elektroninės apklausos būdu. KASP vadovybė tyrimą patvirtino ir padėjo platinti nuorodą per vidinius komunikacijos kanalus. Apklausa buvo savarankiškai pildoma internetu, o vidutinė pildymo trukmė – apie 15 minučių. Duomenys buvo saugomi šifruotoje formoje, laikantis asmens duomenų apsaugos reikalavimų.

Duomenų analizė. Surinkti duomenys buvo analizuoti naudojant **SPSS 27** programinį paketą. Atliekant analizę taikyti keli žingsniai:

1. **Aprašomoji analizė** – nustatyti vidurkiai, standartiniai nuokrypiai ir pasiskirstymo charakteristikos.

2. **Koreliacinė analizė** – Pearson koreliacijos koeficientu įvertintos sąsajos tarp atsparumo, asmenybės bruožų ir demografinių rodiklių.

3. **Daugialypė linijinė regresija** – nustatyta, kurie bruožai ir veiksniai statistiškai reikšmingai prognozuoja atsparumą.

4. **Palyginamoji analizė** – KASP narių rezultatai palyginti su Lietuvos populiacijos duomenimis¹¹.

Nustatytas statistinio reikšmingumo lygmuo $p < .05$. Prieš analizę patikrintos regresijos prielaidos.

Metodikos apibendrinimas. Pasirinkta tyrimo metodika leido ne tik įvertinti savanorių psichologinio atsparumo lygį, bet ir nustatyti jo psichologines bei asmenybines prielaidas. Derinant RS-14 skalę ir Didžiojo penketo klausimyną buvo sudarytos sąlygos atskleisti, kokie bruožai labiausiai siejasi su gebėjimu išlaikyti vidinį stabilumą tarnybos ir krizių metu.

Rezultatai

Psichologinio atsparumo lygio palyginimas. Krašto apsaugos savanorių pajėgų (KASP) narių psichologinio atsparumo vidurkis siekė $M = 79,96$ ($SD = 10,78$), o Lietuvos bendros populiacijos $M = 74,54$ ($SD = 13,13$)¹². *Stjudento t-testas* parodė, kad šis skirtumas yra stipriai *statistiškai reikšmingas* ($t = 5,92$, $p < 0,001$). Tai reiškia, kad KASP nariai pasižymi aukštesniu atsparumo lygiu nei bendros Lietuvos populiacijos atstovai. Rezultatas patvirtina hipotezę, kad savanoriškoje gynyboje dalyvaujantys asmenys pasižymi didesniu psichologiniu tvirtumu.

Sociodemografiniai veiksniai kaip atsparumo prediktoriai. Atliekant pirmojo etapo regresinę analizę (žr. 1 lentelę, 1 modelį), buvo vertinama, kaip atsparumą prognozuoja demografiniai rodikliai. *Amžius* ($\beta = .217$, $p < .001$) ir *išsilavinimas* ($\beta = .172$, $p < .01$) turėjo reikšmingą teigiamą poveikį atsparumui, o *lytis* ($\beta = .075$,

¹¹ Mažulytė, „A Psychometric Evaluation of the Lithuanian Version of the 14-Item Resilience Scale (RS-14).“

¹² Mažulytė, „A Psychometric Evaluation...“.

$p > .05$) nebuvo reikšmingas veiksnys. Tai reiškia, kad vyresni ir aukštesnį nei vidurinį išsilavinimą turintys dalyviai pasižymėjo didesniu atsparumu.

Šie rezultatai atitinka psichologinės brandos sampratą – didesnė gyvenimo patirtis ir kognityvinis pasirengimas leidžia efektyviau susidoroti su sunkumais bei palaikyti emocinę pusiausvyrą.

1 lentelė. (* $p < .05$; ** $p < .01$; *** $p < .001$. valid $n = 240$)

	1 modelis	2 modelis
	β	
Lytis	.075	.019
Amžius	.217***	.110*
Išsilavinimas (daugiau nei vidurinis)	.172**	.042
Atvirumas patirčiai		.168**
Sąmoningumas		.122*
Ekstravertiškumas		.125***
Sutarumas		.050
Neurotiškumas		-.327***

Asmenybės bruožai kaip atsparumo prediktoriai. Įtraukus asmenybės kintamuosius (2 modelis), paaiškėjo, kad keli bruožai reikšmingai prisideda prie atsparumo prognozės. Modelis buvo statistiškai reikšmingas ($p < .001$) ir paaiškino papildomą dispersijos dalį, palyginti su demografiniu modeliu.

Reikšmingų prediktorių analizė parodė aiškų psichologinio atsparumo ryšį su keliais pagrindiniais asmenybės bruožais ir amžiumi. *Neurotiškumas* ($\beta = -.327$, $p < .001$) pasirodė esantis stipriausias neigiamas veiksnys – kuo didesnis emocinis nestabilumas, tuo mažesnis asmens gebėjimas prisitaikyti prie iššūkių. Tuo tarpu *atvirumas patirčiai* ($\beta = .168$, $p < .01$) buvo stipriausiai teigiamai susijęs su atsparumu – naujų idėjų priėmimas, smalsumas ir lankstus mąstymas padeda geriau prisitaikyti prie pokyčių. *Ekstravertiškumas* ($\beta = .125$, $p < .001$) taip pat turėjo vidutinio stiprumo teigiamą poveikį, rodantį, kad socialiai aktyvūs, energingi ir bendravimui atviri asmenys yra atsparesni stresui. Taip pat buvo matomas *sąmoningumo* ($\beta = .122$, $p < .05$) poveikis, pabrėždamas atsakomybės, disciplinos ir tikslo siekimo svarbą.

Amžius ($\beta = .110$, $p < .05$) išliko reikšmingas veiksnys net įtraukus asmenybės rodiklius, kas leidžia teigti, jog patirtis ir gyvenimo brandumas prisideda prie didesnio psichologinio atsparumo.

Išsilavinimas ($\beta = .042$), *sutarumas* ($\beta = .050$) ir *lytis* ($\beta = .019$) neturėjo reikšmingo poveikio atsparumui antrajame modelyje. Nors pirminiame demografiniame modelyje išsilavinimas buvo reikšmingai susijęs su atsparumu, *antrojo modelio rezultatai parodė, kad šis poveikis išnyko įtraukus asmenybės bruožus*. Tai reiškia, kad išsilavinimo poveikis atsparumui buvo paaiškintas asmenybės savybėmis – ypač sąmoningumu, atvirumu

patirčiai ir neurotiškumu. Kitaip tariant, aukštesnį išsilavinimą turintys savanoriai pasižymėjo palankesniu asmenybės profiliu, o ne pačiu savaiminiu išsilavinimo poveikiu atsparumo lygiui.

Rezultatai patvirtina, kad *asmeninės savybės yra svarbūs atsparumo prediktoriai*. Emocinis stabilumas (žemas neurotiškumas), socialinis aktyvumas (ekstravertiškumas) ir gebėjimas lanksčiai reaguoti į pokyčius (atvirumas) sustiprina psichologinį tvirtumą.

Apibendrinant galima teigti, KASP nariai pasižymi *aukštesniu psichologinio atsparumo lygiu nei Lietuvos populiacija*, o ji prognozuoja tiek amžius, tiek tam tikri asmenybės bruožai. Svarbiausi teigiami veiksniai – sąmoningumas, atvirumas ir ekstravertiškumas, o neurotiškumas veikia priešinga kryptimi.

Diskusija

Tyrimo rezultatai patvirtino pagrindinę prielaidą, kad Krašto apsaugos savanorių pajėgų (KASP) nariai pasižymi aukštesniu psichologinio atsparumo lygiu nei Lietuvos bendros populiacijos atstovai. Vidutinis atsparumo balas tarp savanorių buvo statistiškai reikšmingai aukštesnis nei bendrosios populiacijos. Šis skirtumas rodo, kad savanoriškoje gynyboje dalyvaujantys asmenys pasižymi didesniu gebėjimu išlaikyti psichologinę pusiausvyrą, prasmės jausmą ir veiklos kryptingumą stresinėse ar neapibrėžtose situacijose.

Vienas galimų šio skirtumo paaiškinimų yra *atrankos efektas*: į KASP dažniau įsitraukia asmenys, turintys didesnę vidinę motyvavimą, atsakomybės jausmą ir pasiryžimą prisidėti prie visuomenės saugumo. Kita vertus, savanoriška tarnyba galimai pati savaime *kuria sąlygas* atsparumo stiprėjimui – reguliarios pratybos, komandinė veikla ir tarnybinės patirties iššūkiai skatina savitvarką, pasitikėjimą savimi bei emocinį stabilumą.

Reikšminga tyrimo išvada yra ta, kad *amžius* teigiamas susijęs su atsparumu, net atsižvelgiant į asmenybės bruožus. Vyresni savanoriai pasižymėjo didesniu psichologiniu tvirtumu, kas patvirtina idėją, jog atsparumas yra iš dalies išmokstamas ir stiprėja per gyvenimo patirtį. Brandesnis amžius siejasi su labiau išvystyta savikontrole, savi-refleksija ir įveikos strategijų įvairove.

Tiriant asmenybės bruožus ir atsparumą, išryškėjo keli svarbūs psichologiniai veiksniai. *Neurotiškumas* pasirodė kaip stipriausias neigiamas atsparumo prediktorius, rodantis, kad emocinis nestabilumas, nerimas ir nepasitikėjimas savimi mažina gebėjimą adaptuotis prie iššūkių. Tuo tarpu *ekstravertiškumas, atvirumas patirčiai ir sąmoningumas* turėjo reikšmingą teigiamą poveikį atsparumui. Šie rezultatai sutampa su ankstesniais tarptautiniais tyrimais¹³, kurie parodė, kad emocinis stabilumas, socialinis aktyvumas ir kognityvinis lankstumas sudaro psichologinės ištvermės pagrindą.

¹³ Atsushi Oshio, Akiko Taku, Shigehiro Hirano ir Paul T. Chamarro-Premuzic, „Resilience and Big Five Personality Traits: A Meta-Analysis“, *Personality and Individual Differences* 127 (2018): 54–60;

Analizuojant platesnį kontekstą, galima svarstyti, kad savanoriška gynyba veikia kaip *atsparumą stiprinanti aplinka*. Didžioji dalis dalyvių derina tarnybą su darbu visu etatu, ir daugiau nei pusė turi aukštąjį išsilavinimą. Galima numanyti, kad tokios gyvenimo aplinkybės formuoja savybes, susijusias su savarankiškumu, pareigos jausmu ir gebėjimu derinti kelis vaidmenis – tai esminiai psichologinės brandos elementai.

Tyrimo rezultatai taip pat turi **kolektyvinio atsparumo** dimensiją. Aukštesnis individualus tvirtumas, pasireiškiantis savanorių bendruomenėje, gali būti laikomas pagrindu bendram psichologiniam pasirengimui ir visuomenės atsparumui. Šis reiškinys atitinka šiuolaikinį požiūrį į nacionalinę gynybą, kuri vis dažniau suprantama ne tik kaip karinė, bet ir kaip psichologinė, socialinė bei pilietinė struktūra. Su tuo susijęs svarbus aspektas – **grupinis atsparumas ir tarnybos aplinkos psichologinio klimato vaidmuo**. Nors šiame tyrime daugiausia dėmesio skirta individualiems veiksniams, literatūroje pabrėžiama, kad atsparumas kariuomenėje dažnai turi kolektyvinį pagrindą. Komandinė sanglauda, tarpusavio pasitikėjimas, dalijimasis atsakomybe ir aiškiai struktūruotos užduotys padeda amortizuoti individualaus streso pasekmes ir palaikyti stabilų funkcionavimą¹⁴. Atsižvelgiant į tai, kad savanoriai derina civilinį gyvenimą su tarnyba ir ribotu treniruočių laiku, būtent komandos palaikymas ir bendrystė gali turėti ypatingą reikšmę atsparumo palaikymui. Tokiu atveju psichologinis atsparumas gali formuotis ne tik per individualius bruožus, bet ir per socialinį tinklą bei tarpasmeninę dinamiką, kuri savanoriškoje gynyboje atlieka kompensacinę funkciją.

Papildomai verta atkreipti dėmesį į **prasmės kūrimo (angl. *meaning-making*) ir identiteto integracijos mechanizmus**, kurie šiuolaikinėje atsparumo literatūroje įvardijami kaip vieni svarbiausių ilgalaikės psichologinės ištvermės šaltinių. KASP veikla grindžiama ne tik funkciniu pasirengimu ar fiziniais įgūdžiais, bet ir pilietinės tapatybės stiprinimu – dalyvavimas savanoriškoje gynyboje suteikia galimybę patirti aiškų tikslą, asmeninę reikšmę ir vertybinį išsipareigojimą. Tyrimai rodo, kad prasmę išgyvenantys asmenys turi didesnius vidinius išteklius kovoti su stresu, o prasmės integracija padeda amortizuoti neigiamą emocijų poveikį¹⁵. Šiame tyrime aukštesnis atsparumo lygis gali būti interpretuojamas kaip procesas, glaudžiai susijęs su savanoriško vaidmens prasmės turiniu ir vidine motyvacija, o ne su išoriniais demografiniais veiksniais. Taigi prasmės kūrimas savanoriškoje gynyboje gali būti laikomas vienu iš centrinių psichologinių mechanizmų, palaikančių asmens tvirtumą.

Tyrimo rezultatai taip pat aktualūs platesniame Lietuvos saugumo politikos kontekste. Šiuolaikinės grėsmės – ypač hibridinės ir informacinės – reikalauja ne tik karinių

Southwick ir Charney, *Resilience*.

¹⁴ Paul T. Bartone, „Hardiness and Military Service: A Review of Research,“ in *Military Psychology: Clinical and Operational Applications*, ed. Carrie H. Kennedy and Eric A. Zillmer, 3rd ed. (New York: Guilford Press, 2021), 77–94.

¹⁵ Michael F. Steger, „Making Meaning in Life,“ in *The Oxford Handbook of Positive Psychology*, 3rd ed., ed. Shane J. Lopez and C. R. Snyder (New York: Oxford University Press, 2021), 959–967; Crystal L. Park, „Making Sense of the Meaning Literature: An Integrative Review of Meaning Making and Its Effects on Adjustment to Stressful Life Events,“ *Psychological Bulletin* 136, no. 2 (2010): 257–301.

pajėgumų, bet ir psichologinės visuomenės brandos, gebėjimo atsilaikyti prieš manipuliaciją, neapibrėžtumą ir emocinį spaudimą. Aukštesnis KASP savanorių atsparumo lygis gali būti laikomas **psichologinio rezervo** komponentu, kuris prisideda prie bendro valstybės atsparumo. Kadangi savanoriai veikia kaip tarpinė grandis tarp civilių ir kariuomenės, jų vidinis tvirtumas gali turėti daugiklinį efektą – stiprinti visuomenės pasitikėjimą, bendruomeniškumą ir pasirengimą ištraukti į krizių valdymą. Taigi psichologinis atsparumas savanoriškoje gynyboje įgauna strateginę reikšmę, ypač atsižvelgiant į nuolatinės hibridinės grėsmės ir informacinės aplinkos nepastovumą.

Tyrimo ribotumai susiję su skerspjuvio dizainu ir saviregistracijos metodu, kurie riboja priežastinių ryšių nustatymą. Vis dėlto imties dydis, vidinis patikimumas ir statistinė reikšmė suteikia pagrindą patikimoms išvadoms. Ateityje rekomenduojama taikyti ilgalaikius ir mišrius tyrimo metodus, siekiant stebėti atsparumo dinamiką laike bei jo ugdymo veiksnus.

Išvados

1. *Krašto apsaugos savanorių pajėgų (KASP) narių psichologinis atsparumas yra statistškai reikšmingai aukštesnis nei Lietuvos bendros populiacijos.* Tai patvirtina prielaidą, kad savanoriškoje gynyboje dalyvaujantys asmenys pasižymi stipresniais psichologiniais ištekliais ir gebėjimu išlaikyti pusiausvyrą stresinėse situacijose.

2. *Amžius ir teigiamai siejasi su atsparumu.* Vyresni savanoriai pasižymi didesniu gebėjimu adaptuotis prie iššūkių, kas rodo, kad atsparumas yra iš dalies įgyjamas per patirtį.

3. *Asmenybės bruožai yra stiprūs psichologinio atsparumo prediktoriai.* Neurotiškumas turi neigiamą poveikį, o atvirumas patirčiai, ekstravertiškumas ir sąmoningumas – teigiamą poveikį atsparumui. Tai patvirtina, kad emocinis stabilumas, planavimo gebėjimai ir socialinis aktyvumas yra itin svarbūs atsparumo komponentai.

4. *Savanoriška tarnyba gali veikti kaip atsparumą stiprinanti aplinka.* KASP veikla, apimanti bendrystę, prasmės paiešką ir savanorystės motyvaciją, gali padėti formuoti tiek individualų, tiek kolektyvinį psichologinį tvirtumą. Taip pat prie KASP gali dažniau prisijungti asmenys, jau pasižymintys aukštu psichologiniu atsparumu.

5. *Psichologinis atsparumas yra nacionalinio saugumo ir visuomenės atsparumo dalis.* Asmens gebėjimas išlaikyti vidinę darną ir efektyviai veikti krizės metu prisideda prie bendro valstybės stabilumo.

6. *Tolesni tyrimai turėtų apimti ilgalaikę atsparumo stebėseną, kokybinius interviu ir eksperimentinius metodus, kad būtų galima geriau suprasti savanoriškos tarnybos poveikį asmens ir bendruomenės psichologiniam pasirengimui.*

LITERATŪRA IR ŠALTINIAI

1. Bartone, Paul T. „Hardiness and Military Service: A Review of Research“. In *Military Psychology: Clinical and Operational Applications*, edited by Carrie H. Kennedy and Eric A. Zillmer, 3rd ed., 77–94. New York: Guilford Press, 2021.
2. Bonanno, George A. *Loss, Trauma, and Human Resilience: Have We Underestimated the Human Capacity to Thrive After Extremely Aversive Events?* *American Psychologist* 59, nr. 1 (2008): 20–28.
3. Bonanno, George A. *The Other Side of Sadness: What the New Science of Bereavement Tells Us About Life After Loss*. London: Hachette UK, 2019.
4. Cornum, Rhonda, Matthew D. Matthews, ir Martin E. P. Seligman. *Comprehensive Soldier Fitness: Building Resilience in a Challenging Institutional Context*. *American Psychologist* 66, Nr. 1 (2011): 4–9.
5. Luthar, Suniya S., Dante Cicchetti, ir Bronwyn Becker. „The Construct of Resilience: A Critical Evaluation and Guidelines for Future Work“. *Child Development* 71, nr. 3 (2000): 543–562.
6. Mažulytė, Eglė. *A Psychometric Evaluation of the Lithuanian Version of the 14-Item Resilience Scale (RS-14)*. *Jaunųjų Mokslininkų Psichologų Darbai* 5, Nr. 1 (2016): 1–6.
7. McCrae, Robert R., ir Paul T. Costa Jr. *A Five-Factor Theory of Personality*. In *Handbook of Personality: Theory and Research*, red. Lawrence A. Pervin ir Oliver P. John, 2nd ed., 139–153. New York: Guilford Press, 1999.
8. Oshio, Atsushi, Akiko Taku, Shigehiro Hirano, ir Paul T. Chamarro-Premuzic. „Resilience and Big Five Personality Traits: A Meta-Analysis“. *Personality and Individual Differences* 127 (2018): 54–60.
9. Park, Crystal L. „Making Sense of the Meaning Literature: An Integrative Review of Meaning Making and Its Effects on Adjustment to Stressful Life Events“. *Psychological Bulletin* 136, no. 2 (2010): 257–301.
10. Steger, Michael F. „Making Meaning in Life“. In *The Oxford Handbook of Positive Psychology*, edited by Shane J. Lopez and C. R. Snyder, 3rd ed., 959–967. New York: Oxford University Press, 2021.
11. Southwick, Steven M. ir Dennis S. Charney. *Resilience: The Science of Mastering Life's Greatest Challenges*. 2nd ed. Cambridge: Cambridge University Press, 2018.
12. Wagnild, Gail M. *The Resilience Scale User's Guide for the US English Version of the Resilience Scale and the 14-Item Resilience Scale (RS-14)*. Montana: The Resilience Center, 2009.
13. Wagnild, Gail M. ir Heather M. Young. „Development and Psychometric Evaluation of the Resilience Scale“. *Journal of Nursing Measurement* 1, Nr. 2 (1993): 165–178.

Gauta: 2025 12 08

Parengta: 2025 12 21

Socialinių mokslų daktarės Monikos Maminskaitės Vytauto Didžiojo universitete atliktas podoktorantūros tyrimas yra projekto „Vytauto Kavolio transdisciplininių socialinių ir humanitarinių mokslų instituto MTEP veiklų stiprinimas (SOCMTEP)“ dalis. Projektą finansuoja Lietuvos mokslo taryba ir Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministerija, sutarties Nr. S-A-UEI-23-13 (2023-12-27).

Monika MAMINSKAITĖ – socialinių mokslų daktarė, Vytauto Didžiojo universiteto Vytauto Kavolio transdisciplininių tyrimų instituto mokslo darbuotoja. El. paštas monika.maminskaite@gmail.com.

Monika MAMINSKAITĖ – PhD in social sciences, works at Vytautas Magnus University, Vytautas Kavolis Transdisciplinary Research Institute (Lithuania). E-mail monika.maminskaite@gmail.com.